

Social harms, factors and their solutions

From the Perspective of Imam Khomeini and Ayatollah Khamenei

Shohreh Pirani*

*Assistant Professor, Department of Political Science and Islamic Revolution Studies,
Shahed University, Tehran*

Email: sh_p202@yahoo.com

Abstract

Social damage is one of the serious challenges of the sovereignty of countries and is associated with the efficiency of the system. Social damages, complex, multidimensional and regularly being updated that should be considered from different psychological, social, economic and legal perspectives. From the beginning of the Islamic Revolution, attention to social harms as social problems was considered by the late Leader of the Islamic Revolution, Imam Khomeini, and after him, the Supreme Leader of the Islamic Revolution. Ayatollah Khamenei's special attention to these injuries became more special in the 1390s. Research shows that in the source of social damages of Islamic society Imam Khomeini and the Supreme Leader of the Revolution look They have the same and Ebteeh for the treatment of these injuries provide solutions tailored to the time and type of damage, which of course both greatly highlight the responsibility of the Islamic Government in this regard, this article with qualitative method of documentary analysis and using library and internet resources seeks to answer the question that the islamic revolution leaders' view of social harms is. What have they been and what solutions have they come up with to solve these problems.

Keywords: Social Damage, Imam Khomeini, Ayatollah Khamenei.

---

*. Date of Reception:2019/10/10 , Date of Acceptation: 2019/12/16

آسیب‌های اجتماعی، عوامل و راه‌حل آن‌ها از دیدگاه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای

شهره پیرانی*

استادیار گروه علوم سیاسی و مطالعات انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد تهران

Email: sh_p202@yahoo.com

چکیده

آسیب‌های اجتماعی یکی از چالش‌های جدی حاکمیت کشورها است و با کارآمدی نظام مرتبط می‌شود. آسیب‌های اجتماعی، پدیده‌ای پیچیده، چندبعدی و به طور مرتب در حال به روز شدن است که بایستی آن را از منظرهای گوناگون روانی، اجتماعی، اقتصادی و حقوقی مورد توجه و مذاقه قرار داد. از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی توجه به آسیب‌های اجتماعی به عنوان معضلات اجتماعی مورد توجه رهبر فقید انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و پس از ایشان رهبر معظم انقلاب اسلامی قرار گرفت. توجه ویژه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در دهه ۱۳۹۰ به این آسیب‌ها ویژه تر شد. پژوهش نشان می‌دهد که در منشا آسیب‌های اجتماعی جامعه اسلامی حضرت امام خمینی و رهبر معظم انقلاب نگاه مشابه‌ای دارند و ابته برای درمان این آسیب‌ها راه‌حل‌هایی را متناسب با زمانه و نوع آسیب ارائه می‌دهند که البته هر دو بزرگوار بیش از همه مسئولیت حکومت اسلامی در این زمینه را برجسته می‌نمایند این مقاله با روش کیفی از نوع تحلیل اسنادی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی در پی پاسخ به این سوال است که دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی نسبت به آسیب‌های اجتماعی چه بوده و چه راه حلی را برای حل این معضلات ارائه داده‌اند.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌های اجتماعی، امام خمینی، آیت‌الله خامنه‌ای.

---

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۸، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۲۵

مقدمه

آسیب‌شناسی معادل کلمه pathology است بررسی و مطالعه دلایل بیماری‌ها، پیامدها و علائم آن‌هاست (آریان پور، ۱۳۸۸: ۱۵۶۹) هدف از آسیب‌شناسی، شناسایی علل و ریشه عواملی است که در بروز بحران در پدیده‌های مختلف نقش دارند و این عوامل می‌توانند در روند بالندگی و کارآمدی پدیده‌ها مانع ایجاد کنند. اصطلاح آسیب‌شناسی در علوم انسانی به معنای شناسایی عوامل ایجادکننده اختلال در عملکرد کنونی نظام مورد بررسی و همچنین عوامل احتمالی آینده می‌باشد که با هدف حل مشکلات ناشی از عملکرد این عوامل برای بهبود روند رو به جلوی نظام و پیشگیری از آسیب‌های پیش رو انجام می‌شود.

آسیب‌های اجتماعی معضلاتی هستند که جوامع درگیر آن می‌شوند و سبب اختلال در عملکرد آن‌ها در راه دستیابی به اهداف می‌گردند. مسائل و معضلاتی که می‌تواند ناشی از مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی باشد و خود را در شکل نابهنجاری‌هایی فکری، عقیدتی، عاطفی و اجتماعی نشان دهد. آسیب‌های اجتماعی مترادف انحرافات و مفاسد اجتماعی است. آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا اجتماعی که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عرفی جامعه نباشد، اطلاق می‌شود (عشقی عراقی و سلیمانی، ۱۳۹۸: ۵۰). بر این مبنا آسیب‌های اجتماعی طیف وسیعی از اختلالات و انحرافات را در بر می‌گیرد که جوامع با آن‌ها مواجه می‌شوند و به گونه‌ای انحراف از معیارهای عرفی، اجتماعی، دینی و حتی سیاسی آن جوامع محسوب می‌گردد.

آسیب‌های اجتماعی یکی از چالش‌های جدی حاکمیت کشورها و از جمله ایران است و با کارآمدی مرتبط می‌شود. هرگونه ناکارآمدی در حل این معضلات فرصتی برای دشمنان فراهم می‌آورد تا هجمه‌ها علیه نظام اسلامی را گسترش دهند. آسیب‌های اجتماعی، پدیده‌ای پیچیده، چندبعدی و به طور مرتب در حال به روز شدن است که بایستی آن را از منظرهای گوناگون روانی، اجتماعی، اقتصادی و حقوقی مورد توجه و مذاقه قرار داد. شناخت آسیب‌های اجتماعی برای دستیابی به راهکارهای مواجهه، پیشگیری و مقابله با آن‌ها ضروری است. گرچه بر مبنای راهکارهای عقلانی و تجربی ممکن است شیوه‌هایی برای مقابله با این آسیب‌ها ارایه شود اما بی‌تردید، بهترین و کارآمدترین راهبردها، آن‌هایی هستند که مبتنی بر آموزه‌های دینی مذهبی بوده و از علم الهی نشأت می‌گیرند. دلیل این مدعا نیز روشن است؛ چراکه خداوند به‌عنوان خالق انسان و جهان، به‌خوبی به دردها و درمان‌های انسان آشناست و انسان‌ها برای درمان دردها و آسیب‌ها در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی، چاره‌ای جز بهره‌گیری از آموزه‌های وحیانی ندارند (عشقی عراقی و سلیمانی، ۱۳۹۸: ۴۸) این مقاله با روش کیفی از نوع تحلیل اسنادی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی در پی پاسخ به این سوال است که دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی نسبت به آسیب‌های اجتماعی چه بوده و چه راه حلی را برای حل این معضلات ارائه داده‌اند؟

آسیب‌شناسی اجتماعی از دیدگاه امام خمینی

در نگرش اجتماعی و سیاسی حضرت امام جامعه خوب و جامعه بد وجود داشت که هر کدام شاخصه‌ای خاص خود را دارند. ایشان خواستار جایگزینی جامعه نامطلوب با جامعه مطلوب بودند. جامعه مطلوب امام «مدینه فاضله» نامیده می‌شد که همان جامعه آرمانی مورد نظر انبیاء بود. جامعه مطلوب امام خمینی با برقراری حکومت اسلامی محقق می‌شود. عامل تسریع در رسیدن به مدینه فاضله در دیدگاه امام خمینی وحدت و مانع و عامل مخرب این جامعه مطلوب از منظر امام ظلم و فساد است. در دیدگاه امام خمینی هدف این جامعه آرمانی انسان‌سازی است (صحیفه نور جلد ۹: ۱۱). امام خمینی راه رسیدن به این جامعه آرمانی را اینگونه بیان می‌کنند:

«این مقصد بزرگ که مصلح اجتماعی و فردی است انجام نگیرد مگر در سایه وحدت نفوس و اتحاد هم و الفت و اخوت و صداقت قلبی و صفای باطنی و ظاهری و افراد جامعه بطوری شوند که نوع بنی آدم تشکیل یک شخص دهند و جمعیت به منزله یک شخص باشد و افراد به منزله اعضاء و اجزاء آن باشد و تمام کوششها و سعی‌ها حول یک مقصد بزرگ الهی و یک مهم عظیم عقلی که صلاح جمعیت و فرد است، چرخزند.» (صحیفه نور، جلد ۶۰)

حضرت امام با اشاره به حدیث امام صادق علیه‌السلام؛ راس کل خطیئه حب الدنيا (اصول کافی، جلد ۲، صفحه ۳۱۵)، سر منشا همه خطاها و آسیب‌های درون جوامع انسانی حب دنیا می‌دانند (صحیفه امام، ج ۱۵، ۵۰۵) و بر این مبنا بر این باورند که جوامع اسلامی که هوای نفس بر آن‌ها مسلط شده نتوانسته‌اند در راه تشکیل حکومت حق که مانع آسیب‌های اجتماعی در جوامع است، موفق شوند (امام خمینی، ۱۳۹۱: ۱۱). امام خمینی در شرح چهل حدیث توجه به نهاد به منظور ساختن شخصیت انسانی و رسیدن به سعادت فردی و اجتماعی را از ضروریات رسیدت به کمال انسانی میدانند (امام خمینی، ۱۳۹۴: ۹۸) و بر ای باورند برای اصلاح عیوب باید ابتدا آن‌ها را شناخت (صحیفه امام، جلد ۱۷: ۲۴۶). ایشان از زندگی فردی به زندگی اجتماعی پل می‌زنند و مشکلات کنونی جهان اسلام را نیز ناشی از همین مانع ایجاد کردن در راه تشکیل حکومت اسلامی می‌دانستند. از دیدگاه امام جدی‌ترین آسیب‌های اجتماعی سیاسی ناشی از غلبه نفس در جوامع اسلامی؛ قیام برای منافع شخصی، ترک قیام در راه خدا، غلبه هواهای نفسانی، عدم تشکیل حکومت حق و غلبه باطل و در نتیجه نداشتن قیام، رئیس و رهبری اسلامی بوده است. امام خمینی ظهور و بروز هوای نفس در اخلاق، عقاید و حتی شکست و پیروزی‌های حکومت اسلامی بارز می‌بینند. امام خمینی علل عدم تشکیل حکومت حق را به دو دسته علل درونی و علل بیرونی تقسیم می‌کنند:

۱. علل درونی

هواهای نفسانی که مانع تشکیل حکومت حق و ترک قیام برای خدا که موجب استمرار باطل شد. از دیدگاه امام خمینی (ره) آنچه که بیشتر نظام جمهوری اسلامی ایران را تهدید می‌کند آسیب‌های درونی است و طبق فرمایشات

صریح ایشان اگر نظامی از داخل خود دچار آسیب نشود خطرات و تهدیدات خارجی نمی‌توانند آن نظام را به راحتی تسلیم مطامع خود سازند (ایوبیان، ۱۳۸۳). امام خمینی بر این باورند که ظلم کردن و ظلم پذیری در بین مسلمین هر دو نتیجه عدم تزکیه نفس است. (صحیفه امام جلد ۱۸: ۴۹۹) ایشان تزکیه را هم در سطح فردی و هم در سطح دولتی حکومتی عامل پیش‌برنده و تعالی بخش در جامعه می‌دانند. امام خمینی تهذیب نفس در میان مسئولین، نیروهای مسلح، نویسندگان، ورزشکاران، اقشار مردم و حتی کودکان عامل اصلاح جامعه می‌دانند. ایشان اساساً انگیزه اصلی بعثت پیامبران الهی، پیام قرآن، هدف جنگ‌های اسلامی را تزکیه و تهذیب نفس میدانند. (امام خمینی، ۱۳۹۱: ۱۹-۳۸)

مهمترین آسیب‌های درونی از دیدگاه امام خمینی عبارتند از:

۱-۱. اشرافیگری و تجملگرایی

امام خمینی تأکید دارند جلوگیری از ایجاد شکاف طبقاتی و فاصله فقیر و ثروتمند وظیفه‌ای همگانی است چراکه این فاصله بین طبقات سبب ایجاد روحیه اشرافیگری و انحصار قدرت در دست طبقه خاص و محروم ماندن طبقات دیگر از مواهب و در نتیجه ایجاد آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن می‌گردد. ایشان یکی از مهمترین عوامل آسیب‌زا در جوامع اسلامی را تجملگرایی و اشرافیگری می‌دانند. امام بر این باورند حرکت به سمت اشرافیگری سبب دور شدن از معنویت و در نتیجه دور شدن از ارزشها می‌شود. (صحیفه نور، جلد ۱۹: ۱۵۷) ایشان در سخنرانی که پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در ۷ آبان ماه ۱۳۵۷ دارند یکی از مهمترین انتقاداتشان به حکومت شاه را اشرافیگری مسئولین این نظام می‌دانند و بیان می‌کنند در حکومت اسلامی به عنوان آلترناتیو و مدینه فاضله جوامع موجود، نظام عادلانه برپا می‌شود، چپاول نیست، همه مردم در رفاه هستند و برای طبقات محروم جامعه برنامه دارد (صحیفه امام، جلد ۴: ۱۹۴-۲۰۲) پس از پیروزی انقلاب نیز امام خمینی شیوع تجمل‌گرایی در بین مردم و مسئولین جامعه اسلامی را عامل انحطاط جامعه اسلامی می‌دانند. در توصیه ایشان به دولت شهید رجایی در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری ایشان، مسئولین نظام اسلامی را از کاخ نشینی بر حذر داشته و بر این باورند هنگامی که مسئولین به کاخ‌نشینی روی بیاورند آغاز انحطاط است (صحیفه امام خمینی، جلد ۱۷: ۳۷۶). کما اینکه رمز جاودانگی ملت و تحقق اسلام در جامعه را دوری گزیدن مردم از اشرافیگری می‌دانند (صحیفه امام، جلد ۱۷: ۳۷۵).

۱-۱. قشری‌گری و تحجر

امام خمینی آسیب‌های ایجاد شده از سوی متحجرین را از عوامل ایجاد انحراف و اعوجاج در سطح اجتماع می‌دانند (فوزی، ۱۳۸۴: ۱۰۲). ایشان بر این باورند که در حوزه‌های علمیه بایستی جریان‌های اصیل و غیراصیل در حوزه‌های علمیه بایستی شناسایی و از هم متمایز شوند تا از این طریق جامعه را از آفت تحجر و واپس‌گرایی در امان داشت. امام خمینی معتقدند که فعالیت این روحانیون متحجر اصلی‌ترین تیشه به ریشه دین را می‌زند (صحیفه امام).

جلد ۴ : ۲۱ : ۲۷۸) و از این رو مسبب آسیب‌هایی در جامعه می‌شود که دین می‌تواند از آن‌ها جلوگیری کند. امام بر این باور بودند که برای جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی بایستی نیاز آینده جامعه درک شود و درک واقع‌بینانه‌ای از زمانه داشت. در دیدگاه امام عدم درک زمان و مکان، مقدس مایی، و تحجر از جمله عوامل اصلی آسیب اجتماعی و ایجاد مانع در کشور است (صحیفه نور، جلد ۲۱: ۲۷۹) تحجر در دیدگاه امام تعریف وارونه اسلام را در پی دارد. ایشان معتقدند انجماد فکری و قشری‌گری سبب ایجاد درون‌گروه و برون‌گروه در جامعه اسلامی شده و گمراهی و تباهی را در جامعه اسلامی ایجاد می‌کند. ایشان تحجر و جمود فکری را تعارض با اسلام می‌دانند. امام خمینی خطر تحجر برای آسیب زدن به جامعه اسلامی را بالاتر از خطر آمریکا و منافقین می‌دانند. امام بر این باور بودند که فقه ما بایستی خود را با شرایط زمان و مکان به روز کند تا توانایی اثرگذاری مداوم در جامعه را برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی داشته باشند.

۳-۱. سلب معنویات از جامعه

جامعه مورد نظر حضرت امام، جامعه‌ای مذهبی است که دارای ارزش‌های معنوی خود است. ایشان اساس ارزش‌های معنوی را اسلام می‌دانند. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در مصاحبه ای که در ۲۳ دی ماه ۱۳۵۷ با روزنامه تمپو داشتند در مورد ویژگی‌ها و مشخصات جمهوری اسلامی سخن گفتند که یکی از مهمترین ویژگی‌های حکومت اسلامی را توجه به موازین اسلامی در شئون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اداره کشور بیان می‌کنند. (صحیفه امام خمینی، جلد ۵: ۴۳۶) در نامه تاریخی ایشان به گورباچف نیز با اشاره به اینکه مکاتب مادی پاسخگوی نیازهای واقعی انسان نخواهند بود، بر این تاکید دارند که راه خروج از بن‌بست‌ها در جوامع که یکی از مهمترین آن‌ها عدم اعتقاد به معنویت است از مسیر معنویت و دینداری می‌گذرد (صحیفه امام خمینی. جلد ۲۱: ۲۲۱) ایشان دوری از معنویت را زمینه وابستگی جوانان و مردم جامعه به جوامع غربی می‌دانند. از سوی دیگر استقلال و موجودیت جامعه را نشأت گرفته از استقلال فرهنگی و معنوی آن جامعه می‌دانند. از نظر ایشان هدف اصلی استعمارگران غربی از بین بردن فرهنگ و معنویت جوامع زیرسلطه است (صحیفه امام جلد ۱۵: ۲۴۳). در دیدگاه امام جامعه «از خودباخته» به تدریج از ارزش‌های معنوی و خود فاصله می‌گیرد و در نهایت آن‌ها را از دست می‌دهد. خودباختگی فکر و فرهنگی به دنبال خود وابستگی اقتصادی، نظامی و سیاسی را می‌آورد که منشأ سایت آسیب‌های جامعه اسلامی است (صحیفه امام خمینی. جلد ۱۲: ۴) از نظر حضرت امام این آسیب از جدی‌ترین آسیب‌های اجتماعی و سیاسی است که جوامع مسلمان را تهدید می‌کند.

۴-۱. رواج گرایش به فساد

یکی از آسیب‌هایی که از طریق تبلیغات انجام می‌گیرد، ترویج فساد و ارتشاء است که موجبات فساد در جامعه را به طرق مختلف مهیا می‌شود. امام خمینی یکی از وظایف اصلی حکومت اسلامی را فراهم ساختن شرایط اجتماعی مساعد برای تربیت انسان مومن و با فضیلت می‌دانند. شرایطی که در مقابل شرایط اجتماعی ناشی شده از

حکومت طاغوت که منجر به ایجاد فساد در جامعه می‌شود قرار می‌گیرد. این فساد از نظر امام خمینی همان فساد فی الارض است که بایستی از بین برود و مسبب آن مجازات شوند (امام خمینی، ۱۳۹۴: ۳۵) حضرت امام خمینی در تعیین حد و حدود برای آزادی بر مفسده برانگیز نبودن آزادی برای اسلام، مملکت، ملت و عفت تاکید دارند. آزادی که منجر به بی‌تفاوتی، و تباهی جامعه شود از نظر امام مذموم و توطئه دولتهای بزرگ و ابرقدرتهاست. از سوی دیگر راه‌حل دوری از فساد را وضع قانون بر مبنای شریعت و عمل به احکام اسلامی در جامعه می‌دانند (امام خمینی، ۱۳۹۴: ۹۲-۱۰۰) امام خمینی فسادستیزی را مسئولیت همگانی هم در سطح حکومت کنندگان هم در سطح حکومت شوندگان می‌دانند (صحیفه امام، ۱۳۷۸ جلد ۱۰: ۲۲)

۲. علل بیرونی

امام خمینی بر این باورند که جهل به توانمندی‌های درونی، ناآگاهی نسبت به هویت فرهنگی، میراث تاریخی در جامعه، نفی سنتها، نهادها و ارزشهای بومی، و در مقابل تاکید بر گسترش فرهنگ غربی، ریشه در اقدام استعمارگران در جهت تحقیر، تهاجم سیاسی و نظامی، اختلاف افکنی، از خودبیگانگی، القای بی‌هویتی فرهنگی، الگوسازی مبتدل، بی‌ریشگی تاریخی و نیازمندی به دیگران دارد. این اقدامات سبب دوری از فرهنگ اصیل در اجتماع شد (رحمانی سبزواری، ۱۳۷۸: ۳۳۵ و فوزی، ۱۳۸۴: ۱۰۳ و ۱۰۴). در دیدگاه امام بخشی از آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه ایران ناشی از آفت غربزدگی بوده و این امر ضایعات جبران ناپذیری بر اجتماع و فرهنگ ایرانی وارد کرده که بایستی آن‌ها را زدود (صحیفه نور، جلد ۹: ۵۰۱) این دسته از عوامل منجر به آسیب‌هایی در جوامع اسلامی شده که عدم زمامداری حکومت اسلامی در جامعه اسلامی آن را تشدید کرده است. مهمترین علل بیرونی آسیب‌های اجتماعی جوامع اسلامی عبارتند از

۲-۱. جدایی دین از سیاست

در اندیشه امام خمینی (ره) یکی از اساسی‌ترین آسیب‌های ناشی از تبلیغات استعماری غرب، تبلیغ جدایی دین از سیاست است؛ ایشان بر این باورند که تلاش غرب و استعماردر این راه که اداره کشور به دور از ارزش‌ها و هنجارهای دینی انجام گیرد و به مرور فرهنگ دینی از زندگی اجتماعی، سیاسی مردم کنار گذاشته شود و عالمان دینی در این امر دخالتی نداشته باشد و در عوض وابستگان به شرق و غرب اداره جوامع اسلامی را در دست بگیرند این تفکر به نوبه خود آسیب‌های اجتماعی دیگر جوامع اسلامی را به دنبال خواهد داشت. (ارجینی، ۱۳۸۷: ۵). امام خمینی جدایی دین از سیاست را توطئه دشمنان اسلام برای جلوگیری از حاکمیت اسلام در جامعه اسلامی می‌دانند (صحیفه امام، جلد ۸: ۱۸۸). در واقع در بیان عوامل بیرونی آسیب‌های اجتماعی نیز جلوگیری از حاکمیت احکام اسلام نقطه مرکزی و کانونی اندیشه امام است. امام در زمینه تاثیر مثبت شناخت اسلام بر جلوگیری از انحرافات می‌فرماید: «اگر قرآن و اسلام - آن طور که هست - عرضه بشود به دنیا، همه مشتری او هستند. انحرافات برای این است که اسلام را نشناخته اند؛ اگر اسلام را بشناسند و احکام اسلام را درک کنند، همه مشتری او هستند»

(صحیفه امام جلد ۶: ۵۰۹). امام خمینی بر این باورند که دین اسلام فقط در حوزه فردی نمانده و تنها ذکر و دعا نیست بلکه به دلیل حضور پررنگ دین اسلام در عرصه اجتماعی، اجرا. احیای احکام اسلامی در اجتماع نیازمند سیاست است از این رو سیاست اسلام همراه با سایر احکامش است (صحیفه امام جلد ۳: ۵۱۶). جلد ۱: ۲۷۰) امام معتقدند حکومت‌های فاسد درصدد از بین بردن تربیت و تزکیه انسان‌ها هستند. بر این اساس تأکید داشتند چه در درون کشور برای اصلاح، جلوگیری از فساد و رفع انحرافات، و اختلافات و چه در بیرون از مرزها برای صدور انقلاب باید دست به تهذیب و تزکیه دست زد (صحیفه امام جلد ۱۳: ۴۸۸ و جلد ۱۴: ۴۹۱-۴۹۳)

۲-۲. ارائه چهره‌ها و ژگونه از اسلام

امام خمینی (ره) معتقدند، اگر اسلام واقعی به مردم ارائه شود همه دنیا آن را می‌پذیرند (صحیفه نور، جلد ۷: ۳۳). ارائه چهره و وارونه از اسلام از آسیب‌های تهدیدکننده جامعه اسلامی است که امام درباره آن هشدار می‌دادند، زیرا کنار گذاشتن ظاهر اسلام، در ایران ناممکن است ولی وارونه به تن نمودن آن آسان است. در عوض قدرت‌های استعمارگر با متحجر و عقب‌مانده نشان دادن اسلام، می‌کوشند از نظر فکری و فرهنگی و به دنبال آن از نظر اقتصادی بر جامعه اسلامی تسلط یابند (صحیفه نور، جلد ۱: ۳۸). هدف این اقدام کنار گذاشتن اصل اسلام نه تنها از دایره زندگی سیاسی و اجتماعی، بلکه از کل اندیشه و عمل انسان است؛ که به دنبال آن، آسیب‌های اجتماعی ناشی از بی‌هویتی بر مسلمانان نمود می‌یابد.

۲-۳. از خودباختگی و ناامیدی

امام معتقدند فاصله گرفتن از اسلام اصیل، تعالیم و عزت‌مندی آن سبب جذب شدن به فرهنگ بیگانه و در نتیجه انحطاط جوامع اسلامی می‌شود (ارجینی، ۱۳۸۷: ۴) ناچیز و خوار شمردن مکتب و فرهنگ یک مردم و تزیین مکاتب و فرهنگ‌های دیگر به جای آن، ممکن است در شرایط خاصی منجر به «ازخودباختگی» شود. حضرت امام این آسیب را بسیار جدی و مهم می‌دانند. در این رابطه روح «یأس و ناامیدی» در انحطاط جوامع نیز بسیار مؤثر است. امام خمینی بر این باورند که با ورود فرهنگ غربی، هویت ایرانی اسلامی توسط استعمار به چالش کشیده شد. استعمارگران با دمیدن این ناامیدی و حس کوچک شماری در جوامع زمین‌ها برای خودباختگی فرهنگی فراهم نموده‌اند که منجر به ناکامی در تربیت «انسان» و در نتیجه آسیب‌های اجتماعی شده است. (صحیفه نور، جلد ۷: ۵۷).

آسیب‌زدایی و اصلاح جامعه

همانگونه که امام خمینی هوای نفس و حب دنیا را منشا همه خطاها می‌دانند، تهذیب نفس و زندگی الهی-اسلامی را عامل نجات جوامع بشری می‌دانند. امام خمینی (ره) اصلاح جامعه را در توحید و شناخت خدا می‌دانند. امام خمینی بر این باورند که بر این باورند که اصلاح فردی مقدمه اصلاح اجتماعی است همانگونه که فرد برای

اصلاح نیازمند قوه عامله و قوه عاقله (عقل عملی و نظری) است تا به وسیله آن‌ها هدایت شود به سوی مقاصد متعالی جامعه نیز با این دو قوه اصلاح می‌شود (اخلاقی و شریعتمداری. ۱۳۸۵: ۱۹۸) از سوی دیگر برپایی حکومت اسلامی از نظر امام خمینی خود راه حلی اساسی برای رفع مفسدات و خطاهای جامعه اسلامی است. ایشان در مصاحبه‌ای پیش از انقلاب اولین اقدام دولت اسلامی را ریشه کن نمودن همه عوامل فساد و از آن مهمتر همه انگیزه‌های فساد در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سایر زمینه‌ها می‌دانند (امام خمینی، ۱۳۹۲: ۳۴۳) از نظر ایشان بایستی روح توحید در تمام احکام و امور جامعه در جریان باشد. در دیدگاه امام اگر توحید در قلب انسان رسوخ کند، بر رفتار انسان نیز تاثیر می‌گذارد و بدین ترتیب انسان تربیت می‌شود. ایشان بر این باورند که همه جوامع و ملت‌ها و به طریق اولی جمهوری اسلامی ایران نیازمند تزکیه و تهذیب به وسیله تعلیماتی هستند که از سوی انبیاء آمده‌اند. بر همین مبنا از دیدگاه امام خمینی، اصلاح جامعه به دست سیاست مداران دیندار مبتنی بر اصلاحی است که از خود فرد آغاز می‌گردد (فتاح‌زاده، ۱۳۸۷: ۳۴۵). (امام خمینی، ۱۳۹۱: ۱۲)

امام خمینی در زمینه اصلاح جامعه نیز

۱. اصلاح جامعه با گفتار و کردار معقول

امام با وجود اینکه بر اصلاح جامعه از طریق عیب‌یابی منظم جامعه اسلامی و گوشزد کردن این عیوب به مسئولین و مردم تاکید دارند و بر نقش مردم در این نظارت تاکید دارند. بر این باورند که نحوه گفتن این عیوب بایستی به آرامی و به دور از تنش باشد چراکه عنوان نمودن آشکار خطاها و آسیب‌های اجتماعی سبب ترویج فحشا است که عملی خلاف شرع و از گناهان کبیره است. (صحیفه امام، جلد ۱۴: ۱۸ و ۱۹) گفتنی است در این زمینه امام معتقدند اصلاح انحرافات ابتدا بایستی با پند و نصیحت و اندرز اتفاق بیفتد و در صورت کارساز نبودن، پاکسازی انجام شود..

۲. تکلیف‌گرایی در حوزه تامین امنیت اجتماعی

امام خمینی در بحث تامین امنیت اجتماعی و جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی بر این باور بودند که بایستی از ذخایر اعتقادی، هنجاری و فرهنگی جامعه بهره‌مند شد. امام بر این باور بودند که دفع تهدید و استقرار امنیت پایدار بایستی کم هزینه و درون‌زا باشد. پایه‌گذاری این رویکرد از سوی امام سبب شد که مفاهیمی مثل پاسداری از نظم، حفظ تمامیت ارضی، حفظ ذخایر دینی و فرهنگی، منابع حیاتی اقتصادی و ارزش‌های اجتماعی از سوی لایه‌های مختلف اجتماع به عنوان ارزش‌های اجتماعی قلمداد شده و هر نوع تهدید و آسیب به آن‌ها تهدید علیه امنیت ملی تلقی شود و بر این مبنا جامعه خود را موظف و متعهد به حراست از آن‌ها بداند. امام خمینی در خصوص امنیت و رفع آسیب و تهدید به جای وظیفه‌گرایی بر تکلیف‌گرایی تاکید کردند و آسیب‌زدایی را به عنوان یک تکلیف اجتماعی برای مردم معرفی نمودند که به جای دخالت نیروهای انتظامی و امنیتی در تامین آن، بر مشارکت و تعامل با مردم مبتنی شد (شمخانی، ۱۳۹۲)

۳. هویت ایرانی اسلامی

امام خمینی هویت واقعی و اصیل جوامع را مبتنی بر فطرت انسانی می‌داند نه بر نژاد، زبان و مواردی از این دست. ایشان معتقدند جوامع می‌توانند با احیای هویت فطری انسانی، هویت اصیل خود را بازیافته و در آن صورت از آسیب‌های اجتماعی در امان باشند. در اندیشه امام خمینی ره، عنصر اصلی و کلیدی هویت فرهنگی ایرانیان، فرهنگ اصیل اسلامی است که فرهنگی انسانی، سالم و مستقل بوده و می‌تواند انسانهایی مستقل و کشوری قدرتمند را ایجاد کند. امام خمینی بر این باورند که نتیجه بازیابی هویت فرهنگی، ساختن انسان است (فوزی، ۱۳۸۴: ۱۰۰).

۴. بازگشت به اسلام واقعی

امام خمینی با نقد ارزشهای مذهبی موجود در جوامع مبتنی بر قشری‌گرایی، راحت‌طلبی، تجمل‌رایی، اشرافیت، خواستار پیرایش جامعه از آن‌ها و درک اسلام واقعی بودند که منطبق بر فطرت انسانی است (فوزی، ۱۳۸۴: ۱۱۲). امام خمینی تنها راه احیا عزت جامعه اسلامی را در پاسداری از قوانین الهی و عمل به قرآن بیان می‌کند (صحیفه نور، جلد ۲: ۴۶۰). ایشان هرگونه انحراف به چپ یا راست، شمال و جنوب را انحراف به سوی «مغضوب علیهم» و «ضالین» دانسته و حرکت به صراط مستقیم» ربوبیت را راه نجات جوامع اسلامی دانند. (۱۳۵۸/۶/۲۲).

۵. تبدیل شدن به انسان اسلامی

امام خمینی وضعیت قابل قبول و سالم برای یک جامعه را زمانی می‌داند که مردم آن جامعه به «انسان اسلامی» تبدیل شوند از دیدگاه ایشان برای تبدیل شدن، انسان‌های اسلامی سه مرحله وجود دارد: الف) اسلامی شدن عقاید، ب) اسلامی شدن اخلاق، ج) اسلامی شدن عمل. حضرت امام در این مورد می‌فرماید: پیروزی این نیست که ما فقط طاغوت را از بین ببریم، پیروزی اصیل آن است که ما بتوانیم متبدل بشویم به یک موجود انسانی، الهی، اسلامی که همه کارهایمان، همه عقایدمان، همه اخلاقیاتمان، همه اسلامی باشد (قاسمی، ۱۳۸۶).

آسیب‌شناسی اجتماعی از دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از نیمه دهه ۱۳۹۰ توجه ویژه‌ای به بحث آسیب‌های اجتماعی مبذول داشتند. در جلسات متعددی که بدین منظور برپا شد، اعتیاد به مواد مخدر، حاشیه نشینی، طلاق، مفاسد اخلاقی و مناطق بحران خیز به عنوان پنج اولویت آسیب‌های اجتماعی از سوی رهبر انقلاب مشخص شد و بر تقسیم کار ملی جهت رفع این معضلات اجتماعی تاکید شد (همشهری آنلاین، ۱۳۹۵). حضرت آیت‌الله خامنه‌ای آسیب‌های اجتماعی را به آسیب‌های طبیعی همانند زلزله تشبیه نموده‌اند و بر این باورند که همانند زلزله که می‌تواند بنای خانه‌ها را ویران

کند، آسیب‌های اجتماعی نیز بنیان خانواده و اجتماع را بر هم می‌ریزد. ایشان معتقدند اگر آسیب‌های اجتماعی به موقع و به هنگام شناخته شوند یا از وقوع آن‌ها جلوگیری شود، خسارات آن‌ها کاهش خواهد یافت. اما غفلت از آن بنای جامعه را متزلزل می‌کند. (۱۳۹۵/۲/۱۱). با وجود طبیعی بودن آسیب‌های اجتماعی در جوامع، اما در ایران اسلامی که آرمان و مدینه فاضله آن، ساخت تمدن نوین اسلامی است، وجود آسیب‌های اجتماعی شایسته نیست. در دیدگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای درمان آسیب‌های اجتماعی نیازمند برنامه ریزی، کار بلندمدت و مستمر است. (۱۳۹۵/۲/۱۱) ایشان رهایی از آسیب‌های اجتماعی را در کنار امنیت ملی، عزت ملی، سلامت عمومی، رفاه عمومی، اقتدار ملی، پیشرفت همه‌جانبه، استقلال از قدرتهای سلطه‌گر جهانی و شکوفایی استعدادها، یکی از اهداف مادی انقلاب اسلامی برای مردم ایران می‌دانند (بیانات ۱۳۹۶/۱/۳).

یکی از مهمترین دغدغه‌های اجتماعی رهبر معظم انقلاب در زمینه آسیب‌های اجتماعی موضوع حجاب در جامعه استایشان تاکید دارند که اینکه رعایت حجاب که از سوی حضرت امام خمینی به عنوان یک حکم مطرح شد جلوی بسیاری از مفاسد و آسیب‌های اجتماعی در جامعه ایران گرفته شد (مصاحبه با امیرحسین بانکی، ۱۳۹۷)

۱. آسیب‌های ناشی از تهاجم فرهنگی

حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب بخشی از آسیب‌های اجتماعی جامعه ایران را ناشی از تهاجمات و تعارضات فرهنگی خارج از جامعه ایران می‌دانند و راه حل مواجهه با آن‌ها را از سویی پرورش دادن مطلوبیات فرهنگی و از سوی دیگر تولید و ترویج محصولات فرهنگی متناسب با جامعه اسلامی می‌دانند (بیانات در دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۲/۱۹).^۱ ایشان افزایش آمار طلاق، مساله مواد مخدر، فسادهای مالی، جنایت و سرقت‌های مسلحانه را نیز ناشی از تأثیرات تهاجم فرهنگی می‌دانندایشان به اندازه‌ای برای مسائل فرهنگی اهمیت قائل هستند که راه تسلط نظام سلطه بر کشورها را از راه تسلط فرهنگی هموار می‌بینند (بیانات در دیدار اعضای هیأت علمی کنگره امام خمینی ۱۳۷۸/۱۱/۴)^۲ و بر این باورند که در این برهه از زمان دشمن از طریق مبارزات فرهنگی به نظام جمهوری اسلامی ایران حمله کرده است. این حملات با تلاش انبوه و بهره‌برداری از ابزار مدرن انجام شده است. بر این اساس رهبر معظم انقلاب راه مقابله با این حملات را ایستادگی می‌دانند و هرگونه سستی را مسبب ایجاد خسارت بر ما می‌دانند خسارت‌هایی همانند ضربه زدن به ایمان نسل جوان که قابل

۱ بیانات در دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۲/۱۹ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (khamenei.ir)

۲ بیانات در دیدار اعضای هیأت علمی کنگره امام خمینی ۱۳۷۸/۱۱/۴ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای هیأت علمی کنگره امام خمینی (ره) (khamenei.ir)

جایگزینی نیست (بیانات در آغاز به کار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه ۱۳۷۳/۶/۲۱)^۱ رهبر معظم انقلاب دولت اسلامی را عهده‌دار وظیفه مقابله با تهاجم فرهنگی نظام سلطه در کرزار فکری می‌داند و بخشی از آسیب‌های اجتماعی را ناشی از ناکامی دولت اسلامی در انجام این وظیفه می‌داند (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت ۱۳۸۴/۶/۸)^۲

۲. خودباختگی فرهنگی

رهبر معظم انقلاب هم همانند امام راحل، یکی از دلایل ایجاد آسیب‌های اجتماعی را خودباختگی فرهنگی و دوری از فرهنگ و ارزش‌های اسلامی ایرانی و در عوض تقلید از غرب در سبک زندگی می‌داند. ایشان در این زمینه حتی بر توجه به جلوه‌های بصری در شهرسازی بر مبنای فرهنگ ایرانی اسلامی تاکید دارند و یکی از مهمترین آسیب‌های اجتماعی را عدم توجه به فرهنگ بومی در شهرسازی و خانه‌سازی بر مبنای شاخص‌های بومی به ویژه شاخص‌های اسلامی می‌داند (بیانات ۱۳۸۳/۱۲/۵)^۳. مساله‌ای که بر شکل‌گیری هویت بومی و ملی تاثیر گذاشته و از آسیب خودباختگی در برابر فرهنگ بیگانه جلوگیری می‌کند. و در واقع راه‌حل مبارزه با این معضلات اجتماعی را بازگشت به ارزش‌ها و فرهنگ اصیل اسلامی ایرانی می‌داند: «استقلال فرهنگی در این است که سبک زندگی را، سبک زندگی اسلامی - ایرانی انتخاب بکنیم. بنده در باب سبک زندگی دو سه سال قبل از این مفصل صحبت کردم؛ سبک زندگی از معماری، از زندگی شهری، از زیست‌انسانی، از پیوندهای اجتماعی تا همه‌ی مسائل گوناگون را شامل می‌شود. تقلید از غرب و از بیگانه در سبک زندگی، درست نقطه‌ی مقابل استقلال فرهنگی است. امروز نظام سلطه بر روی این مسئله دارد کار می‌کند؛ همین مسئله‌ی مهندسی اطلاعات، این ابزارهای جدیدی که وارد میدان شده است، اینها همه ابزارهایی هستند برای تسلط بر فرهنگ یک کشور» (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۹۵/۳/۱۴)

۳. عدالت اجتماعی

رهبر معظم انقلاب از ابتدای زمامداری، تامین عدالت اجتماعی در کنار امنیت عمومی و رعایت طبقات

۱. بیانات در آغاز به کار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه ۱۳۷۳/۶/۲۱ فیش‌های بیانات در آغاز بکار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه (khamenei.ir)

۲. بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت ۱۳۸۴/۶/۸ فیش‌های بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت (khamenei.ir)

۳. بیانات ۱۳۸۳/۱۲/۵ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (khamenei.ir)

ضعیف و محروم را یک رکن اصلی دانسته اند (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۶۸/۵/۱۲). ایشان برقراری عدالت اجتماعی به عنوان یکی از اهداف مهم حکومت اسلامی را یکی از مهمترین راهکارهای مبارزه با آسیب‌های اجتماعی بیان می‌کنند: تقوای اجتماعی - تقوای اسلامی مربوط به اجتماع - این است که در راه تحقق این چیزهایی که اسلام از ما مطالبه کرده است، تلاش کنیم. همه‌ی آن آرمانهایی که عرض کردیم، آرمانهای اسلامی است؛ یعنی مسئله، فقط مسئله‌ی یک محاسبه‌ی عقلانی نیست؛ اینکه ما عرض کردیم باید به آن آرمانها پابند بود، باید دنبال عدالت اجتماعی بود، دنبال حمایت از محرومین بود، دنبال حمایت از مظلوم بود، با ظالم و مستکبر باید مقابله کرد، زیر بار او نرفت، اینها همه مطالبات اسلامی است، اسلام اینها را از ما خواسته است؛ این جور نیست که فقط یک محاسبه‌ی عقلانی و انسانی باشد؛ تکلیف دینی است. هرکسی این چیزها را از اسلام جدا کند، اسلام را نشناخته است (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۹۵/۳/۱۴). از نظر رهبر معظم انقلاب عدم توزیع عادلانه منابع و امکانات در بین منطق مختلف کشور اعم از شهرهای کوچک و روستا سبب مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ برای به دست آوردن شغل و در نتیجه حاشیه نشینی می‌شود که خود حاشیه نشینی ایجاد مفاسد و آسیب‌های اجتماعی در جامعه را به دنبال دارد (بیانات ۱۳۹۶/۳/۲۲)^۱ از نظر ایشان ایجاد صنایع کوچک متناسب با محصولات تولیدشده در این مناطق سبب جلوگیری از ایجاد این مفاسد و تبعات ناشی از آن است.

بیکاری نیز به عنوان یکی دیگر از آسیبهای اجتماعی که هم خود زمینه‌ساز آسیبهای اجتماعی بوده و هم راسا یک آسیب اجتماعی قلمداد می‌شود در منظومه فکری رهبر انقلاب جایگاه ویژه‌ای داشته است؛ به طوری که رفع بیکاری به عنوان عاملی موثر در مقابله با آسیب‌های اجتماعی در بسیاری از سخنرانی‌ها و رهنمودهای ایشان مورد توجه قرار گرفته است. اهمیت پرداختن به آسیب‌های اجتماعی در دیدگاه ایشان تا حدی بوده که به گفته مقامات رسمی نظام، مقام معظم رهبری جلسات مرتبط با آن را مهم‌ترین جلسه نظام خوانده و با دقت و صبورانه، ساعت‌ها برای آن وقت گذاشته و دغدغه‌مند آن را پیگیری نمودند. در این جلسات ایشان خواستار نتایج عملی و ملموس در کاهش این معضلات اجتماعی بودند و تأکید فرمودند به جای گزارش، باید اثر اقدامات دستگاه‌ها را در تغییر شاخص‌ها و کاستن از معضلات به طور ملموس ببینیم و نیز تلاش برای حل این مسائل اجتماعی را وظیفه تک تک ایرانی‌ها دانستند (قدس آنلاین، ۱۳۹۵). در این راستا موادی از برنامه ششم توسعه به حل این معضلات اختصاص یافت (تبصره ۴۰ برنامه ششم توسعه) تا بدین وسیله هم پشتیبانی مالی و اعتباری و هم اولویت رسیدگی به حل این معضلات تضمین شود.

آسیب‌زدایی اجتماعی در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای نیز حل معضلات و آسیب‌های اجتماعی را با حاکمیت اسلامی پیوند می‌دهند و بر

۱. بیانات ۱۳۹۶/۳/۲۲ | به روستاها رسیدگی کنید (khamenei.ir)

این باورند که اساساً یکی از اهداف اصلی امام خمینی در مبارزات انقلابی و تشکیل حکومت اسلامی، همین حل آسیب‌های اجتماعی و برقرار ارزشهای اسلامی بوده است: «امام بزرگوار ما مسیر را عوض کرد و یک تغییر بزرگ انجام گرفت؛ [امام] مسیر ملت ایران را تغییر داد، ریل را عوض کرد؛ ما را به سمت هدفهای بزرگ حرکت داد. این هدفها که انقلاب و امام انقلاب، ما را به سمت این هدفها حرکت دادند و جامعه‌ی ایرانی را به این سمت رهنمون شدند، فوق‌العاده حائز اهمیت است. این هدفها خلاصه میشود در حاکمیت دین خدا. حاکمیت دین خدا به معنی عدالت اجتماعی به معنای واقعی است، به معنای ریشه‌کنی فقر است، به معنای ریشه‌کنی جهل است، به معنای ریشه‌کنی استضعاف است؛ حاکمیت دین خدا به معنای برقراری منظومه‌ی ارزشهای اسلامی است، [به معنای] ریشه‌کنی آسیب‌های اجتماعی است، [به معنای] تأمین سلامت جسمی و سلامت اخلاقی و معنوی و پیشرفت علمی کشور است، [به معنای] تأمین عزت ملی و هویت ملی ایرانی و تأمین اقتدار بین‌المللی است، [به معنای] فعال کردن ظرفیتهایی است که خداوند در این سرزمین قرار داده است؛ اینها همه در حاکمیت دین خدا مندرج است و امام ما را به این سمت حرکت داد؛ درست نقطه‌ی مقابل آن راهی که در رژیم طاغوت ما را به آن سمت میکشاندند و میبردند» (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۹۵/۳/۱۴)

۱. مقاوم سازی معنوی جامعه

رهبر معظم انقلاب همواره بر این باورند که اگر جامعه و حاکمیت به اسلام متوسل شوند، هم عزت دنیا، هم رفاه مادی، هم قدرت سیاسی، هم آسایش و امنیت عمومی پدید می‌آید. (بیانات، ۱۳۸۰/۳/۱۴) ایشان تأکید دارند که در آیات قرآن نیز مسأله امنیت مورد تأکید و تکرار واقع شده است و به ایمان مرتبط است. بر این مبنا بر این باورند کسانی که به خدا اعتقاد دارند می‌توانند برای خودشان امنیت ایجاد کنند (بیانات، ۱۳۷۹/۷/۱۸) یکی از مؤثرترین راهها برای کاستن آسیبهای اجتماعی، ترویج نماز است. به این که حتی یک نفر از جوانان و نوجوانان کشور، در نماز سهل انگاری نکنند همت گمارید. این یکی از بهترین راهها برای سلامت معنوی و روحی مردم ما و جامعه ما است (پیام به بیست و چهارمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۴/۱۱/۶)

۲. مقاوم سازی اجتماعی و اقتصادی

اگر اقتصاد کشور را در درون مقاوم‌سازی بکنیم، عمده‌ی مشکلات ناشی از دشمن از بین خواهد رفت و برای اشتغالمان، برای جوانهایمان، برای رفع خیلی از آسیب‌های اجتماعی که ناشی از بیکاری و رکود است، آنوقت دیگر راه‌حل‌های روشنی پیدا خواهد شد (بیانات ۱۳۹۴/۱۱/۱۹)

ایشان برنامه ریزی صحیح برای ایجاد اشتغال و پیگیری دقیق و منضبط آن و همچنین استفاده از ظرفیت بخش خصوصی برای ایجاد اشتغال را کمک بزرگ به پیشرفت اقتصادی کشور خواندند و گفتند: ایجاد اشتغال علاوه بر برکات اقتصادی، برکات اجتماعی و سیاسی هم دارد زیرا در جامعه بویژه در نسل جوان، زمینه‌ساز نشاط و تحرک و

سرزندگی و مانع از شکل‌گیری بسیاری از آسیب‌های اجتماعی و حتی امنیتی است (سخنرانی تلویزیونی ۱۴۰۰/۲/۱۲). رهبر معظم انقلاب آگاهانه بین مشکلات اقتصادی و معضلات اجتماعی پیوند برقرار نموده و بر این باورند که: «همه باید تلاش کنند، همه باید کار کنند و محور هم عبارت است از تولید ملی؛ یعنی اگر چنانچه تولید ملی را -با شرحی که ان‌شاء‌الله در سخنرانی عرض خواهیم کرد- همه تعقیب کنند و دنبال‌گیری کنند، بسیاری از مشکلات اقتصادی، مشکلات معیشتی مردم -هم مسئله اشتغال، هم مسئله سرمایه‌گذاری و بقیه چیزها- حل خواهد شد. آسیب‌های اجتماعی به میزان زیادی کاهش پیدا خواهد کرد» (پیام نوروزی ۱۳۹۷/۱/۱).

بر این مبنا مهمترین وظیفه مسئولین نظام را حل مساله اشتغال به عنوان یکی از عوامل اصلی ایجاد آسیب‌های اجتماعی برمی‌شمارند: «مسئولین کشور بایستی به مسئله اشتغال و تولید اهمیت بدهند؛ اینها مسائل کلیدی است. خیلی از این مفاسد و آسیب‌های اجتماعی، در صورتی که اشتغال باشد، از بین خواهد رفت؛ خیلی از این مفاسد ناشی از بیکاری جوانها است. اگر بخواهیم اشتغال به وجود بیاید، باید به مسئله تولید اهمیت بدهیم و تولید داخلی را با شیوه‌های درست، با سیاستهای دقیق، پیش ببریم» (بیانات ۱۳۹۶/۱۰/۱۹).

۳. شناسایی نقش دشمن در ایجاد آسیب‌های اجتماعی

حضرت آیت الله خامنه‌ای علاوه بر عوامل درونی ایجاد آسیب‌های اجتماعی، بر نقش و برنامه ریزی دشمنان نظام در ایجاد این معضلات نیز تاکید دارند: «ما امروز در مسئله امتیتمان، در مسئله اقتصادمان، در معیشتمان، در فرهنگمان، در مسئله جوانها، در مسئله آسیب‌های اجتماعی باید توجه کنیم که نقش این دشمن چیست و در همه‌ی مسائل براساس این سیاست‌گذاری کنیم، براساس این قانون‌گذاری کنیم، براساس این اقدام کنیم، براساس این حرف بزنیم» (بیانات ۱۳۹۴/۱۱/۱۹). رهبر معظم انقلاب با اشاره به آرایش جنگی دشمن در زمینه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر مقابله با این آرایش تاکید دارند: «از همه طرف دشمن وارد شده. مسئولین کشور و آحاد توانا و آحاد مردم باید در مقابله‌ی با این دشمن هر کاری که می‌توانند در هر بخشی، در هر رشته‌ای که می‌توانند، بایستی خودشان را آماده کنند، وارد میدان باشند. احساس مسئولیت کنند. آرایش دشمن آرایش جنگی است؛ از لحاظ اقتصادی آرایش جنگی گرفته؛ از لحاظ سیاسی آرایش جنگی گرفته» (بیانات ۱۳۹۸/۲/۱۱) بر این مبنا مقام‌سازی جامعه در مقابل این تهدیدات خارجی را یکی دیگر از راه‌حل‌های آسیب‌زدایی اجتماعی بیان می‌کنند: «ملت ایران باید بتواند کاری بکند که خود را در مقابل تهدیدهای دشمنان و دشمنیهای آنها، از آسیب‌پذیری خارج کند. ما باید کاری کنیم که در مقابل تهدید دشمنان، آسیب‌پذیر نباشیم. آسیب‌پذیری را به صفر برسانیم» (پیام نوروزی ۱۳۹۵/۱/۱).

۴. تقسیم‌کار و برنامه‌ریزی از سوی قوای سه‌گانه

ایشان در توصیه به مسئولین کشور در زمینه اولویت قراردادن پرداختن به آسیب‌های اجتماعی بر این تاکید

می‌کنند که مسئولین بایستی در نگاه به مساله آسیب‌های اجتماعی، آن را مساله‌ای مربوط به درون خانواده خود بدانند و برای حل آن بکوشند. (بیانات ۱۳۹۵/۲/۱۱) رهبر معظم انقلاب در مقابله و آسیب‌زدایی اجتماعی بر همکاری قوای سه‌گانه و نهادهای انقلابی در شناسایی آسیب‌های اجتماعی، تقسیم کار و به‌طورکلی نقش آفرینی برای حل آسیب‌های اجتماعی تاکید دارند (بیانات ۱۳۹۶/۱۰/۱۹).

نتیجه‌گیری

آسیب‌های اجتماعی در حال حاضر یکی از اساسی‌ترین معضلات جامعه است؛ با این وجود از ابتدای پیروزی انقلاب توجه به این معضلات، منشا، دلایل پیدایش و راه‌حل برون رفت از آن‌ها مورد توجه حاکمیت و مسئولان نظام اسلامی بوده است. در این بین رهبران نظام مقدس جمهوری اسلامی با توجه به راهبری و هدایت جامعه توجه ویژه‌ای به این معضلات داشته‌اند. امام راحل یکی از اساسی‌ترین معضلات جامعه در عصر پهلوی را همین آسیب‌های اجتماعی دانسته و از اهداف مهم انقلاب را مقابله با این معضلات بیان می‌کنند. ایشان جامعه آرمانی و مدینه فاضله مبتنی بر حکومت اسلامی را ترسیم نموده و خطوط کلی رسیدن به این جامعه آرمانی را ترسیم نمودند. رهبر معظم انقلاب در راستای رساندن جامعه بشری به تمدن نوین اسلامی، با نگاهی دقیق‌تر پیگیر معضلات اجتماعی بوده‌اند. ایشان با اشاره به آسیب‌های اجتماعی چون، حاشیه‌نشینی، فقر، بیکاری و مسئولان و مردم را برای حل این معضلات فراخوانده‌اند. مقام معظم رهبری در سالهای اخیر خواستار نتایج عینی و ملموس مبارزه و مقابله با آسیب‌های اجتماعی بوده‌اند و همه جامعه اعم از مسئولین و مردم را برای این مقابله به همکاری و همیاری فراخوانده‌اند. هم امام راحل و هم رهبر معظم انقلاب بر بازگشت به ارزشهای اصیل اسلامی و ایرانی و مقابله با خودباختگی فرهنگی، برقراری عدالت اجتماعی و مبارزه با فقر، بیکاری، فساد و تهاجم سیاسی، فرهنگی، اقتصادی دشمن را به عنوان راه‌حل این معضلات اجتماعی تاکید نموده‌اند. واقعیت این است که چگونگی مقابله با آسیب‌های اجتماعی و ارایه راهکار برای پیشگیری از افزایش آن‌ها بسیار حائز اهمیت است. چراکه هرگونه سهل‌انگاری به این آسیبها در آینده نزدیک مشکلاتی را پیش روی جامعه و نظام اسلامی قرا می‌دهد که شاید پیدا کردن راه حل برای برون رفت از آن‌ها سخت باشد.

منابع

- آریان پور، عباس و منوچهر. *فرهنگ دو جلدی*، دانشگاهی انگلیسی فارسی، جلد ۲، ص ۱۵۶۹.
- "آسیب‌های اجتماعی" فرصتی برای دشمنان نظام اسلامی است/پس از فراخوان رهبری چه کردید! - قدس آنلاین | پایگاه خبری - تحلیلی (qudsonline.ir) ۲۳ آبان ۱۳۹۵.
- ارجینی، حسین (۱۳۸۷)؛ *عوامل انحطاط و پویایی جوامع اسلامی از دیدگاه امام خمینی*، مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۴، ش ۱۲، صص ۱۱۷-۱۳۰.

- اصول کافی. جلد ۲، صفحه ۳۱۵
- امام خمینی (۱۳۹۱) *تهذیب نفس و سیر و سلوک از دیدگاه امام خمینی (س)*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- امام خمینی (۱۳۹۱) *تهذیب نفس و سیر و سلوک از دیدگاه امام خمینی (س)*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- امام خمینی (۱۳۹۲) *آزادی در اندیشه امام خمینی*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی (۱۳۹۲) *حکومت اسلامی و ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی (۱۳۹۴) *شرح چهل حدیث*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی (۱۳۹۴). *ولایت فقیه*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی (۱۳۹۶) *صحیفه امام خمینی* جلد‌های ۱، ۳، ۴، ۷، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- ایوبیان، حسین (۱۳۸۳): پایان‌نامه کارشناسی ارشد «آسیب‌شناسی و ارزیابی دو دهه اول انقلاب اسلامی ایران با تاکید بر اندیشه‌های امام خمینی (س)». دانشگاه امام صادق ع
- بیانات ۱۳۹۶/۳/۲۲ نماهنگ ا به روستاها رسیدگی کنید (khamenei.ir)
- بیانات ۱۳۸۳/۱۲/۵ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (khamenei.ir)
- بیانات در آغاز به کار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه ۱۳۷۳/۶/۲۱ فیش‌های بیانات در آغاز بکار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار اعضای هیات علمی کنگره امام خمینی ۱۳۷۸/۱۱/۴ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای هیات علمی کنگره امام خمینی (ره) (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم 1373/04/29 - نسخه چاپی فیش‌های بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۲/۱۹ فیش‌های بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار با مردم قم. ۱۳۹۶/۱۰/۱۹
- بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت ۱۳۸۴/۶/۸ فیش‌های بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش. ۱۳۹۴/۱۱/۱۹. بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش (khamenei.ir)

- بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش. ۱۳۹۴/۱۱/۱۹. بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار مردم قم. ۱۳۹۶/۱۰/۱۹. بیانات در دیدار مردم قم (khamenei.ir)
- بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان ۱۳۹۸/۲/۱۱. نسخه چاپی فیش‌های بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان (khamenei.ir)
- بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله). ۱۳۹۵/۳/۱۴. بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) (khamenei.ir)
- بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله). ۱۳۹۵/۳/۱۴. بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) (khamenei.ir)
- بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله). ۱۳۹۵/۳/۱۴. بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) (khamenei.ir)
- بیانات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) 1380/03/14 - . بیانات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) (khamenei.ir)
- پیام به بیست و چهارمین اجلاس سراسری نماز. ۱۳۹۴/۱۱/۶. پیام به بیست و چهارمین اجلاس سراسری نماز (khamenei.ir)
- پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۵. ۱۳۹۵/۱/۱. پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۵ (khamenei.ir)
- پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۷. ۱۳۹۷/۱/۱. پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۷ (khamenei.ir)
- خط حزب الله. شماره ۳۳. (khamenei.ir) khattehezbollah_33-pdf-file.pdf
- دستور رهبری برای تمرکز بر ۵ آسیب اجتماعی. ۲۰ آذر ۱۳۹۵. دستور رهبری برای تمرکز بر ۵ آسیب اجتماعی - همشهری آنلاین (hamshahrionline.ir)
- رحمانی سبزواری، علی (۱۳۷۸) گفتاری در تأثیر نور. مقالات کنگره امام خمینی (س) و اندیشه حکومت اسلامی. ص ۳۳۵
- سخنرانی تلویزیونی رهبر انقلاب خطاب به ملت ایران. ۱۴۰۰/۲/۱۲. سخنرانی تلویزیونی رهبر انقلاب خطاب به ملت ایران (khamenei.ir)
- شمشانی، علی (۱۳۹۲) «آسیب شناسی‌های حضرت امام امید عراق در جنگ را به یأس مبدل کرد». امام خمینی (س) - آسیب شناسی‌های حضرت امام امید عراق در جنگ را به یأس مبدل کرد (imam-khomeini.ir)
- صحیفه امام خمینی (۱۳۹۱) تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره). ص ۱۱
- عشقی عراقی، مهتاب و اشرف سلیمانی (۱۳۹۸). «راهبردهای پیشگیری از آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی

- بر اساس سیره اخلاقی، رفتاری و اجتماعی معصومین ع با تطبیق بر آیات قرآن. فصلنامه دانش انتظامی مرکزی. شماره ۲۷. شماره پیاپی ۳. پاییز. صص ۷۴-۴۵
- فتاح‌زاده، طاهره (۱۳۷۸)؛ «نقش تربیت در سیاست، اجتماع و حل مسائل جوامع بشری از دیدگاه امام خمینی». مقالات کنگره امام خمینی (س) و اندیشه حکومت اسلامی. ۳۴۵
- فوزی، یحیی (۱۳۸۴). «هویت ملی در ایران و آسیب‌شناسی آن از دیدگاه امام خمینی (ره)». پژوهشنامه متین. ش ۲۶. صص ۹۵-۱۱۳
- قاسمی، جهانگیر، (۱۳۸۶) «تحولات اجتماعی و جامعه مطلوب از منظر امام خمینی». مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، موسسه چاپ و نشر عروج.
- مرضیه اخلاقی، شایسته شریعتمداری (۱۳۸۵). *انسانیت در اندیشه امام خمینی* - تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)
- مصاحبه با دکتر امیرحسین بانکی (۱۳۹۷/۱۰/۱۹). «وضعیت حجاب در جامعه امروز». وضعیت حجاب در جامعه امروز ایران - دیگران (khamenei.ir)
- نکات اقتصادی بیانات رهبر انقلاب در حرم مطهر رضوی. نکات اقتصادی بیانات رهبر انقلاب در حرم مطهر رضوی (khamenei.ir)